

10-16

Sethšaba sa xa Šai.

Li Kagoboya 11
K 34 / 26

Xe re e kwa baxoxolo ba bolela, xothwe sethsaba sa xa šai ke se ripa se sengwe sa Matebele. Baile lebakeng la Moselekatse xe a tšo fenywa ke moshwêthswê, ba ba thša e le sehlophana se se nyenyane ba ya ba dula Tubatse (noko). Ka lona lebaka leo e be e se ba xa Šai, e ba bitšwa matebele, le xe ba be ba bolele Setebele.

Le ba ntse ba dutse mo nokeng ya. Tubatse ba e popile dikxoši, ke xe xo tšwelela Bapedi ba etšwa Bokxatla, e le sethšaba se sexolo, sa fihla sa aparetša lefase la ba Tubatse (matebele kaxobane e ba šetše ba ipitsa Batubatso) ba ba fenywa, ba thoma xo ba buša .

Eitse xe ba dutše ba bušwa, senipa se sengwe xo tee le kxoši sa thšabe sa namela dithaba tsa Leolo ba wela ka mošo no wa tšona. La xona ba fenywa ke sethšaba sa xona ba ba ba boela nthaxo. Ke mo ba iļeng xo bona xobane xa ba na naxa ye ba ka ipušang xo yona, ba ipitša xore: "Ke Rena ba xa Šai ya mabu, xe le re reta le re: "A xe mohlakwana, a xe motubatse".

Bale ba neng ba šetše ba xana xo bitšwa ba xa Šai ya mabu, le xo re ke bona Bahlakwana ba re ke rena Batubatše, mohlakô o moxolo.

Kanwraxo xa lebakanyana le se le kae ba xa-Šai ba buša ba tloxa ba ya thoko ya bohlabela mo lehono xo bitšwang xa Mampa, xe ba le mo sebakanyana ba thšaba tlala ba dikekela makhutšwe. Xo na mo Mampa le mohlaba ba šala.

Mampa a re ke nyaka xore ke sepele ka mpa. Ba re a xa! Le mokwele ke baxa Mampa.

2 Mohlaba le yena a re, "Thôbêla nka seke ka tloxela mohlabanyana wo re o byetšeng mašomong o tla re xe o budutše ra xo sala moraxo; Ba ne a xa! Ke lena ba xa Mohlaba xa e sale lena ba xa Šai. Ka ome ngwaxa wona wo Mohlaba a bolaya mabele a mantši e ba a lebala le xo šala kxoši nthatxo xofihlêla le lehono.

Ba rile xe ba tloxa xa-Mampa ba sale maxareng a xa Mampa le Makhutšwe moratho wa kxoši a šaretšwa ke tlala, xo tee le seripana se sengwe sa batho. Xo na mo a saretšweng xona xo be

xo na le meretlwa e mentšhi e antšwe kudu. Batho ba le ba xo šala ba diwêla xodimo ba di ja.

Kxoši e rile xe e fihlile pele xa makhutšwe ya roma motseta e mongwe wa yona xore a yo botša moratho wa xaxwe xobane xa e sa le wa xa Šai, ke wa xa Mahlakwana xo tloxa ka lona letšatši leo Naka-mpe o biditšwe Mahlakwana xo tee le sethšabana sa xaxwe.

Šai o rile xobane a tloxe Makhutšwe a ye Phalaborwa a fihla a dula xona le sethšaba sa xaxwe, ke mo xo tšweleng batho ba bantši mme xe ba re ba boya ba xanetšwa sefane sa xa Šai ba bitšwa ka mediro ya bona. Lehono leno re ba tseba ka direto tša bona xe ba re: "Tlou, tubatse, mohlakwane moana sediba".

Ba ba tsebexang xobane ba theilwe maina Ka mediro ya bona šiba:-

Ramošaba, yena o tloxile Makhutšwe a yo šaba xe a boya a thewa Ramošaba. Seabela, yena o be a neilwe maatla a xo abela batho dimama le mašemo.

3 Mmola, yêna o theilwe ka xo byala patše, a bitšwa mmola wa patše.

Ragoboya, yena o theilwe ka xore oile xo ngala a tloxa a ya Tšitšilala 'mme Hamoraxo a boya. Leina la mothomi wa sefane ke mathome. O rile mohla a tsena ka kxoro ya mošate, banna ba eme ka mafaxo ba re: Dumela, "Ragoboya ramaxana xo boya madumela xo ya"

Matlou; yena o theilwe byalo ka xo tsona ditlow. (C ba bangwe)

Se thšaba seo sa xa Šai se dutše Phalaborwa Kxoši ya sona ke Mašišimale.

Maina a fetoxile difane lehono leno, feela se se tsebexang ke sereto sa bona. Sa xo re:

Tlou, mohlakwana, Moane se sedi,

K 34/26

Ba xa ~~SME~~ Selota sa mmamokale,

Ba maraka pula ya thseola.

Lenaneo la dikxoši tsa bona sele:

Selota, Nakampe III, Matome I, Mokanthena, NaKampe IV

4

Kxaka e be e sa hlobiwe Naxeng.

Kxoka e be e le nonyana e šišang kudu kaxobane xe e be e bolailwe, e be be e swaletše xo hlobiwa xae; mafofa a yona kamoka a be a thopêlwa xore e se ša e naxeng. Se se dinileng xore kxaka e se ke ya hlobiwa naxeng ke taba ya kxoši ye ngwe ya Bokxalaka a be a tlile Tswetla xo êtêla kxoši ya xona.

E rile xe badiši ba boya xae le dikxomo, ba tšwela ba swere kxaka e hlobilwe, eitše xe kxoši yeo ya Bakxalaka e bona kxaka yeo ya thšoxa kudu ya re:-

"Bana ba mono Tswetla ba ja noxa ya molala-motala". Xo tloxa byona bosixo byo kxoši ya swarwa ke letadi. 'Mmo se se ileng sa kxotsiša batho, ke kxoši yeo ya Bokxalaka eile ya tšwa dišo tše di thšweu, tse e rexo ke mbala a kxaka.

Ngaka e ileng ya alafa kxoši yeo, e i alafile ka mafofa a kxaka.

Xo tloxa lona lebaka leo, kxaka xa e sa hlobiwa naxeng.

Xape xo na le seema se se rexo: "Kxaka xa e hlobiwe naxeng selo sa ila se a ila;

Tabana e ngwe še ya kxaka:- Mošimane e mongwe o kile a bolaya kxaka a e hloba naxeng, mme a re xe a fihla xae tatexwe a tseba xabotse xobane ngaka ya motse o e tla ya e lahla melemo xore ngwana wa xa xe a hwe. A botšiša ngwana xore nna o e hlobetše kae? Mme xe a tsebile felo mo ngwana a e hlobetšexo xona, a tšiya Bora le mesêbe a fihla u ikhuta sehlaeng kxaufsi le ngwana a hlobetšeng kxaka xona.

Eitše xe a sa khutile xwa tšwelela ngaka e sepela e rwele dithêbêlê. O i le o xo bona mafofa a kxaka, a ema a rula merwalo

5

ya xaxwe, a phutulla thêbêlê ya xaxwe a thoma xo xašetša mafofa a le ka molemo o la hlobye naxeng. E, sa ila se a ila xa e hlobye naxeng".

O ile a sa r'yatšo, a kwa mosêbê o mohlaba dithapa. A hlaba mokxoši maôlêla melemo yela ya xaxwe, a wela tsela, (a sepela).

Tata xo ngwana yola a tloxa le yena mola a oletše mafofa a le kamoka.

6 Kxoxo le nonyana

Kxale mosadi o be a je kxo xoba nonyana di be di ila kudu. Kxoxo e be e thibêla tswala, nonyana e be e dira xo re ngwana a tswalwe a se na merini.

Kxoxo e be e thibela tswala ka tsela ye: Mosadi o be a re xe a ija nama ye ya yona, ya seke ya ya ka mpeng, ya ya ka tswaleng ya fihla ya thiba molomo wa tswala ka makhuna.

'Mme xe a hlakane le monna, bokôtô bya monna bo thibelwe xo tsena ka tswaleng ke makhura a le a kxoxo.

Mosadi xe a be a le byale le eena o be a nyakelwa ngaka ye tlaxo mofa dihlare tša xo tloša makhura a le a xo thibêla bokôtô xo tsêna ka tswaleng. Motho e mo byale xantši o be a sa kxonwe ke motho o be a atiša xo ba phatse. Fêêla xe ngaka e be e ka moxôna, tefo e be e e ba kxomo le nku mola ngwana a .tšewa.

Molato wa nonyana wona ke xore a be e nthsa bana mafahla ba sa le ka teng xa bo mmabo. 'Mme e re mola ba xotše, (xe ba sa ka ba bolawa,) ba kxone ba mela me nini.

Ba tla re e sešo ya ba nako ya bona ya xore batšwe mafatla, baatšwa. Ke sona se se bexo se dira xo re nonyana e se lewe ke mosadi.

7 Phio.

Kxale mosadi ya sa belexang le mosetsana yo a e šetšexo e le kxopa ba be ba sa j i phio. Ba be ba xanetšwa ke ba ba xolo; ba boifa bolwetši bya ka teng. Byo bo tla rexo mola motho e le moimana bya motsoxela.

K34/26

7 cont.

Xe mosadi a be a lle phio, o be a bonala mohla a pelexo ya ngwana. O be a swara bothata byo boxolo bya xo tswala, xape ~~x~~ xantši motho e mobyale o be a lewa ke ntlo.

'Mme xe a ile a ba le mahlatse a tswala ngwana wa mosimane, xo be xo tsebya ka bopele bya mošimane xe botšwela bo le byale ka bya motho yo a tšoxo wela.

Bana ba ba byalo e ba bitšwa dihlola xape xantši ba be ba bolaelwa ntlong. Molato e le xore, nna xe a šetše a rupile mohla ba ya xo rupa o tla mupišwa byang? Xape xantši bana ba ba byalo ba be ba atiši xo boya xe ba be ba ile xo rupa.

Se se bexo ~~x~~ se xanexa kudu e be e le xore o roxa banna.

Mosadi xe a kile a ba lengwana e mobyalo o be a išwa dingakeng tše dikxolo tša kxole xore a alafiwe e le ruri, xore a se sa belexa ngwana e mobyalo. Xape ngaka e moalafang, e be e robula nae, xo fihlela a e thwala. Ke xo na a tlaxo kxona ~~x~~ a boela xae.

Ke mo bonna ba bexo ba na le hlokomelo e kxolo xe pudi e bolailwe xore mosadi a se ke a ja phio le xa tee. Tefo ya xe motho a alafilwe phio ya tswala, e be e le kxona ya pholo.

8 pp. 1-19.

Xo siba Dinhlwa.

K 34/26

Kxale ba xero e ba siba dinhlwa ka kwedi ya Ngwêta. E bare e sa le ka pela ba tsoma diolo tše ba tla xo siba xo tšona. Xe motho a thupile seolo o be a xara kxare a e beya xodimo xa sona, a e thsetl^vxa ka lefsika. Ka xo r'yalo, ke xore mang le mang yo a bonang xolo seo o ya tseba xobane se na le mong.

Kamoraxo xa xe ba thupile diolo ba tla thoma xo di siba (Ke xore, ba ya tšatši le lengwe le le lengwe xe le phirima xo yo bolaya mulongwana ye dinhlwa di swanetseng xo tšwa ka yona) ba tla dira byale xofihlêla tšatši leo ditlaxo wêla ka lona.

Xe ba siba byale, e tle e be ba epetše pitša xodimo xa seolo. 'Mme pitša eo e lekanetše le seolo ba dile dikala tša mere xodimo xore ka mo pitšeng xo be le lefsifi.

E tlare mohla dinhlwa di thoma xo tšwa, tša re xe di re di a tšwa tša wela ka pitšeng. Ka lona tšatši leo mong wa seolo seo o tla thabong e kxolo; xape o tla ema mo seolong a swere mokotla wa xaxwe wa xo thšela dinhlwa ka xare, mola pitša e tletše.

O tla nthša dinhlwa tšeo a longwa ke makeke xāfihlela xe seolo seo se se sa tšwa selo. Xe seolo se sibilwe xa tee, se se bipiwa xape xape xore se tle se sibiwe xape ka o na ngwaxa wana wo. o diro wa dinhlwa ke xo šeba maxobe. Xe motho a xo šebeditše ka dinhlwa, o xo thakxile kudu kudu.

9

Bokxororwane ke mohlwa wa xo ja mahêlê mašemong mola batho ba se so ba thoma xo buna. Ka xo r'yale batho ba nyaka dihlaire tša xo bolaye mohlwa o.

Molemo o moxolo o tsebexang ke oa matutu a mosetsana ya sa tso bêlêxa ngwana wa mošimanyana. Bokxororwane bo alafiwa ka tsela ye:-

Monye wa thsemo o tsoxela xa x xabo mosetsana e sa le ka meso pele xaxe letšatši le sešo ba hlaba le tsoša mohlwa, a kxopela babo mosetsana xore ba mothuše ka matutu a ngwana wa bona. Xe ba dumetše, mosetsana o tla tloxela ngwana ka xae a tšia thani fêêla. E tla re xe ba fihla thšemong mosetsana a kwatama fase ala thari yela, 'mme a xamela matutu xodimo xa yona, a nthše mabu a mohlwe xo tee le ona mohlwa a o phšatla ka seatla xore o hwe, 'mme xe a dirile byalo, a o thšela ka xare xa thari, a thoma xo xoxe thari yela le thsemo kamoka. Xe a feditše xo dikoloxa le thšemo, o xoxa thari yela a tloxa a e ya seolong sa ka ntle xa thšemo. Xe a fihlile x seolong o ya ema, a re: "Mohlwa, xaxeno ke xona fa, xe se kua thšemong ya semangmang".

Tefo ya ba bo mosetsane ke kxomo ya thsadi. Kaxobane ngwana wa bona o alafile mohlwa ka matutu a beng a swanetse xo nyanywa ke ngwana wa bona.

Xo tloxa ka lona le tšetši leo o alafiwaxo mohlwa o ka se sa ja mabele. Mêêno a ona a tla šia xo ja mabele. O tla ja byang feela.

10

Di-thai.DithaiDihlalose

Thai - Seepe-sexolo tsentse.

lefsifsi

" Theto ya moxatsa kxosi xa ena ka ntle
le ka xa re.

le mapo la dinose

"Bana ba-knuku ba bina monye a sa bine

Dikala tša more.

" Kako o hwile Bokxalaka ra bona ka
dikxeketlana

Kxoko ya hlaxe

" Xaxaba-xaxaba ke yo tswale la fe

thaka ya lerotse

" Bana ba mpya bya era ka teng

Thai Senona se se na molomo	Lerotse
" Sexalaxala phaxong	Leleme
" Balu ba bina meetlweng	Sefako
" Mašweu masitle, mahwibidu maselela	Meeno le leleme
" Sešweu Paneng	Ngwedi
" Ka anexa mohlaba wa tsoxa o se xona	Dinaledi
" Monna wa nkikiditla	Thaba
" Kxorwana tša mošate xa di tswalelwe	Mašoba a dinko
" Fêêê ka lewa	plolwane
" Mohlatswana wa mphuqhane	lešitê la tloo
" Ka ya Bokxalaka ke êtetša lekhwenengwene a boya ke e têtša lekhwenengwene	Moriti wa motho
" Thupana ntsiki tsiki le manonge ya fihla	Tsela
" Lexadima la xa manyoke nyoke la xošita banna xo phema	Tlala
" Sehlefa se nkxerwaneng	Borôkô
" Motantane wa bopapa se dikanetša thaba	Lesôtô la setsiba
" Banna ba bedi ba thika thaba	Ditsêba
" Kxokolwana Bopedi neetse e tšioya kae	Lexapu
11 " Sepa ba kxosi xa momele ntši	mollo
" Pati le pati	thsilo le lwala
" Dihlwa di lebane	lodimo le fase xoba dixokxoba
" Pôô e xotla šuping la xa kônkô	Moropa
" Thai se nthcita se mo	tswele la kxaetšedi
" Ka hlakana le malome a soxa ya thšwene le nna ke šoxa ya thšwene	Xo sexišana
" Ngwetši a hunne seseka	lesokolodi
" Ngwetši e thipunya lêêtsê	nyoba
" Mokxalabye o dutla mokôla	Sexosa byalwa
" Marema a xoxêla	nta
" Kxoši ya manaxa a mantši	Lefela
" Ka betša thokana yaka boruparuping	mare

Dithai di be di thailwa bošexo mola batho ba etiša. Xe motho a be a ka di bolela mosexa o be a botšwa xobane mpya e tla e swere madi ka leraka ya mothšela. Madi ao xothwe le xe o be o ka thlapa ka moplo kxomo a be a sa tloxe. Aape lexona mo madi a rothetšeng, xo be xo e tšwa dintho tše xo se fole tše dikxolo tša xo baba kudu.

12

Norwane.

Eanyana ba ile ba e ya kxonyeng, ba kxopya ke lefsika le tee kamoka. Mo xare xa banyana bao xo be xo na le bana ba motho o tee mokxadi le mokxatšane, bona ba ile xo kxopya ba roxa lefsika leo masepanyana le mexwetyana ba tloxa.

Eitse xe ba boya ba hwetša lefsika le tletše tsela, xape le xotše le lekana le thaba. Banyana ba ba tlalelong e kxolo ba seke ba tseba xobane ba ka dim byang. 'Mme e mongwe wa bona a re: "A re o peleng re botseng lefsika le xo re e se la roxa ke rena". Ba dumêlêlana byalo. Ba thoma xo o x̄t̄ pela. Koša ya bona ši:- "Ntse ntse fatoxa ntse ntse, fato xa o ya ra ke nna, ntse ntse fatoxa, o roxile ke Mokxadi ntse ntse fatoxa Mokxadi le mokatšana ntse ntse". Bangwe xe ba re: "ntse ntse fatoxa ntse ntse". Bangwe ba re "fatoxa" "Fatoxa".

13 Lefsika lec le ile ~~w~~ la pharoxa ka boxare la fa basetsana tsela xore ba fete. Fêêla mokxadile Mokxatšana la seke la ba dumêlêla xore ba fete. E rile mola e le bošexo, ba bona mollo o tuka patoxeng ya thaba, ba ya xo o na, E rile xe ba kôkôta ba kwa le ntšu la mosadi le a rabu ka ngwakong. 'Mme e rile xe ba hwetša kkekolo wa meno a maxolo-xolo (temankxolo) a re xo ba bona a thaba kudu a tseba xobane o bone nama e botse. A ba fa ntlo xore be rôbale nae.

Eitše kxabaxareng ya ~~haxx~~ bošexo ba kwa a re: tšoxa ke lefe dijo šitše bana-banaka; mme ba xana.

Tsatši le rile xe lehlaba Temankxolo a tsoxa, a ba fa dikhure xo re ba phaphase; 'mme eena a tloxa a re ke ya nokeng.

E rile xe a sa tloxile, xwa tswêlêla seeba - kurwane, sa re: "Mokxadi, mokxadi nthšêlêle khure ke tla xo botša mpotšo" Mokxadi a nthsa a se thšelela. Sa ja sa fetša, sa busa sa re:

a re: ke di khure tsa bokoko. Mokxadi a re ke bokoko wa xo o ya ba tseba". A se nthsetša xape. Sa re mola se khutše sa re: "Ke lena bana ba mang? Mokxadi a re: "Ke rena bana ba Maepane" Sa re:-

"A xa, tsebang xobane koko wa lena ke Temankxolo-mojabatho. A sa ile xo rapa sera sa xo tla xo le ja. Byale nna xe nka le rwala ka leiša xa xabo lena xe le ka ntumela. Mokxadi le mokxatšana ba thoma xo lla ba phuma dikhure tšela xore Seebakhurwane se je. Mme se rile xo ja, sa ba kota meriri, sa e semetša mathuding a ntlo, sa tsenthša mokxadi le mokxatšama ka maphexong sa fofa.

14 Se rile se sa tšo tloxa, Temankxolo ya tšwelela le ba bangwe ya re: "Nama ke e ntši momohla re ka se e fetse". "Ya thoma xo bitsa. Mme e rile re e bitša, meriri wela ya thoma xo araba le mathudi a ntlo, (mo e bexo xona). Temankxolo ya bitša xa ntsi-ntsi feela ya seke ya bana motho.

Xe e bone xore banyana ba thšabile, le yona ya thšaba.

Ditemankxolo tse dingwe xe dibona xore e thšabile tša rera xore di e bolaye di ije kaxobane e di buditše maaka. Tša thoma xo e šala morexo, dilota mohlala wa yona xo fihlela ka noke. Mme xe di le ka nokeng tsa timêlêlwa ke mohlala wa yona. Tsa ya xodimo lefase di di nyaka mohlala. Di rile mola dilapile, e ngwe ya kxopya ke leino la Temankxolo. Ya re xo kxopya ya re: "tlang le boneng mohlôlô šono, leino le metše fase".

Eitše xe di re di êpa leino, tša nthsa Temankxolo e la di e nyakang tsa napa tša e bolaya tsa ija.

II

Seeba kurwane sela sona se ile xo fofa sa fihla motseng o mongwe sa dula kxorong sa epela sa re: "Tserere we tserere, ~~SENE~~ senateku! tserere mpiletšene malpane tserere ke morwaletše ~~MANXX~~ bana baxe tserere, Ba nyakilolewa ke madimo tserere, madimo maja batho tserere. Tserere we e tserere senateku! tserere".

Banna ba kxobokana kxorong kamoka ba re: "Thefêtšang nonyana seiwe e re mpiletšang Maepane. Ba se ke ba tse ba malpane.

Kxosi ya motse o ta uwe ya re: "Maepane xa re motsebe".

Maepane, feela monna yeo a seke a motseba.

Ya feta xape ya hwetsa basadi nokeng, ya opela hopelo ya yona ya xo butsisisa ba se ke fa tseba maepane. E mongwe a re: "Maepane ke monna yola wa xo timelelwa ke bana kxane nonyana e e ra eena?" "A re: Maepane o dula kua".

Nonyana e la ya fihla motseng wa xaxo maepane ya dula sehlaeng sa ka ntle xa kxoro ya thoma xo opela ya re: "Tserere we-e tserere impiletseng Maepane Tserere sen tika ke morwaletše bana ba xe tserere ba nyakilo ja ke madimo tserere, madimo maja Batho tserere.

Batho kamoka baile batswa ba theêlêtša nonyana yeo xore nna e reng. Xe ba kwele xobane nyaka Maepane, mmitsa a tla ka kxorong mme xe a kwele xore nonyana e re e morwaletše bana ba xaxwe, a laela xore ba gliše maxoxo ba a ala kxorong. Xe maxoxo a adilwe nonyana yeo ya fofêla maxoxong, ya nthša mokxadi le mokxatišana.

Maepane o ile a thaba kudu a beya a hlabêla seeba-Khurwane kxomo kaxobane se phološitše bana ba xaxwe.

(Šetšiwe tša mosela wa seripa).

END. 260.